

ԲԱԶՄԱՎԷՊ

ՌԵԺԶ. 1866 — ՔՍԱՆՆԵՐՈՐԴ ԶՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ. — ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Թ Ղ Թ Ա Գ Ո Ր Ծ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

(Շարունակութիւն. էջ 521.)

Թորոյ գործարանաց թիւը այլ և այլ աշխարհներու մէջ: — Գաղղիա երկու հարիւր յիսուն գործարան կը համրուի, որոց մէջ երեք հարիւր յիսունի չափ մեքենայ կան: Ամեն տարի այս գործարաններէն ութսուն միլիոն հազարազրամ թուղթ կ'եղնէ ամեն տեսակ: — Անգղիայէն ամեն տարի կ'եղնէ հարիւր միլիոն հազարազրամ թուղթ: Այս 180 միլիոն հազարազրամ թուղթը 64 միլիոն բնակչաց կը բաւէ: Միացեալ Նահանգները, որոց բնակիչները 28 միլիոն են, ամեն տարի երկու հարիւր միլիոն հազարազրամ թուղթ կը գործածեն, հանելով իրենց գործարաններէն: Միացեալ Նահանգաց մէջ թղթոյ անբաւ գործածութեան պատճառը, իրենց անթիւ լրագիրներն են: Շատ մը համբաւաւոր թուղթի գործարաններ կան նաև Գերմանիոյ մէջ:

Ծնցոտիները բաւական չեն այսչափ թուղթ շինելու համար, որոյ գործածութիւնը օրէ օր կը յաճախէ: Ասոր համար մտածեցին այլ և այլ հիւսուածոյ բուսական նիւթեր գործածել, ինչպէս արմաւենի, պանան, յարդ, և այլն: Տեղ տեղ փորձեցին նաև այս նիւթերով թուղթ շինել. բայց շինութիւնը այնչափ ծանրագին կ'ըլլայ, մանաւանդ ազնիւ թուղթերու համար, որ դեռ խնդիրը լուծուած չսեպուիր: Ուղեցին հանքային գոյացութիւններ ալ գործածել, ինչպէս ծծմբաւոր կրոյ, կշռուն կան, կապարոյ, կաւիճ և քաւիլին: Այն թուղթերու մէջ որ այս նիւթերը շատ խառնուած են, գէշ են, հաստատութիւն չունին, ու աւելի կը կշռեն: Ընտիր գործարաններու մէջ այս նիւթերը միայն հասարակ թուղթերու համար կը գործածեն, ինչպէս չաքարնե-

րուն գլուխները և ճարպային մոմերը փաթութելու համար :

Հիմա տեսնեմք թղթոց գլխաւոր տեսակները :

Մոխի կեղևանք ըստաճ բոշորը ¹ : — Այս թուղթը ամենաբարակ ըլլալուն համար այսպէս ըստած է, և կը շինուի կարծր ցնցոտիներէ : Ճերմակ ու դիւրածալ է . գոր մկրատով կամ գործուով կը կտրեն այլ և այլ ձևերով : Այս տեսակ թուղթը՝ տուփի մէջ դրուած չաքարները ծածկելու համար կը գործածուի, նոյնպէս զեղխութեան վերաբերեալ նիւթերը ծածկելու, ու փորագրութեանց համար, և այլն :

Օձի բոշոր ² : — Անտոսինձ ու ամենաբարակ թուղթ մի է, որով փորագրութիւնները կը պատեն, և կ'ըլլայ զանազան գոյներով :

Յովսէփեան կամ մետաքսեայ բոշոր ³ : — Այս թուղթը Յովսէփ Մոնէ կոլֆիէի անուամբ կոչուած է, որոյ գործածութիւնը շատ յաճախեալ է ոսկեղօծիչներու, չաքարաշէններու ու տարբազէտներու մէջ :

Մզեղոշ բոշոր ⁴ : — Այս թուղթը սոսընձած չէ ու աւելի կամ նուազ ճերմակ է ու հաստատուն : Մզելու թուղթին ազնուագոյն տեսակը Շուետի մէջ կը շինուի : Չմեռ առեն կը շինեն ու սառոյցի միջոց կը չորցունեն : Զուրը գործիչի դառնալէն առաջ կը սառի անոր վրայ ու ծակ ծակ կ'ընէ :

Ճենաց բոշոր ⁵ : — Տեսակ մը թուղթ կը շինուի ճենաստանի մէջ քոշոշ ըստած ծառին կեղեքն, որ պաւպոշ ըստած ծառին մէկ տեսակն է : Այս թուղթը ազնիւ ըլլալու համար, պէտք է որ բարակ ըլլայ, գոյնը դեղինի վարկած, կամ քիչ մը գորշ, մէկ երեսը ուղորկ ու միւս երեսը անողորկ : Անողորկ կողմին վրայ թելեր ու անհարթութիւնք

կ'երևին . իսկ ողորկ կողմը բոյրորովին շիտակ ու տափարակ է : Այս թուղթը իրեն զանգուածին ընտիր ըլլալուն համար նշանաւոր է, ու շատ յարգի է փորագրութեանց ու վիմագրութեանց համար . դարձեալ սա է միայն, որոյ վրայ պատկերահանը կամ փորագրողը ճիշդ կերպով կրնայ քաշել իր ուրուագիծ պատկերները :

Գունաւոր, մարմարեայ կամ սեկանաւան բոշոր ⁶ : — Գունաւոր թուղթերը թանձր ու սոսընձած են, և սովորաբար վեց գունով կ'ըլլան, դեղին, կարմիր, կանաչ, կապոյտ, բացազոյն դեղին և բացազոյն կարմիր : Գունաւոր թուղթերը կը գործածուին կաղմած գիրքերուն կողքին համար, պատկերահան ուրուագծութեանց, չաքարալաճառաց, և այլն :

Իսկ մարմարեայ կամ սեկանաւան թուղթերը, որ զօրաւոր, թանձր ու սոսընձած են, միայն գիրքերու կողքին համար կը գործածուին ու շատ յարգի են : Եւ այսպէս կոչուած ըլլալուն պատճառն է, միոյն մարմարինի պէս ողորկ ու փայլուն ըլլալը, միւսոյն Մարդի սեկին նման ըլլալը :

Փաքոշքելոշ բոշոր . շաքարի բոշոր ⁷ : — Ասոնք թանձր հասարակ թուղթեր են այլ և այլ գոյներով, որոնցմով այլ և այլ բաներ և չաքարի գլուխներ կը փաթութեն :

Ձիւքեղէն բոշոր ⁸ : — Այս թուղթը հին ու ձիւթոտած չուաններէ կը շինուի, որոյ գործածութիւնը հիմա խիստ յաճախած է այլ և այլ բաներ փաթութելու համար :

Ծրանաւանդոշ բոշոր ⁹ : — Այս թուղթը թափանցիկ է և երեք տեսակ ունի, իշդոտաճ բոշոր ¹⁰, Զնարակեայ բոշոր ¹¹, և Բոշարակաւ բոշոր ¹² : Իւղո-

¹ Papier dit pelure d'oignon.

² Papier serpente.

³ Papier joseph կամ papier de soie.

⁴ Papier à filtre.

⁵ Papier de Chine.

¹ Papier de couleur կամ coloré, marbré, marquiné.

² Papier d'ambalage, կամ à sucre.

³ Papier goudron.

⁴ Papier à calquer.

⁵ Papier huilé.

⁶ Papier verni.

⁷ Papier végétal.

տաժը աժան է, ու կը պատի բարակ խաւով մը բեկնոյ կամ ընկուզի եղէ։ Զնարակեալը կը պատի ռետնային բարակ խաւով մը, որ դէւրաբեկ է։ Իսկ Բուսականը ամենէն աւելի ընտիրն է ու թափանցիկ, ոչ կը դեղնի ու ոչ ալ ուրուագիծ պատկերը կ'աղտոտէ։ Մէկ կայնեղէն աւելի թանկագին է այս տեսակը։

Յարդի քոշոք¹։ — Իսկզբանէ հետէ շատ մը արտօնութիւններ տրուեցան յարդի թղթոյն շինութեան, այնուհանդերձ դեռ կարելի չեղաւ բոլորովին կատարեալգործել։ Յարդի թուղթը դեղնորակ կ'ըլլայ, սե մազմզովներ կ'ունենայ։ զանգուածն ալ հաւասար չէ։ Երայելով ու ճմլելով՝ ցնցոտիներէ շինուած թուղթէն աւելի կը պատուտի ու կը ճեղքուի։ Կրպակներու մէջ կը գործածուի մանր բաներ փաթութելու համար։

Դրուլմեալ քոշոք²։ — Այս թուղթին վրայ յիշատակութիւն կայ Յուստիանոս կայսեր ժամանակէն։ ձեռքով կը շինուի ու մածուցիւ կը սոսընձի։ Այս թուղթը շինելու ժամանակ, որ և իցէ տէրութեան դրոշմ մը կը տպեն վրան զանազան գունով, որ հարկահանութեան կերպ մ'է։ Գաղղիոյ մէջ մէկ միլիոն հազարազրամի չափ դրոշմեալ թուղթ կը շինուի։

Թանձրաթուղթ³։ — Թանձրաթուղթը երկու տեսակ է, մին սոսընձած, միւսը աղացած։ Սոսընձեալ թանձրաթուղթը⁴ կը շինուի ուզած թանձրութեամբ իրարու հետ սոսընձելով թղթոյ այլ և այլ թերթեր։ Ճերմակ թերթեր կը գործածուին, թէ որ թանձրաթուղթը յատակագծի, ուրուագրութեան և այլցելութեց տոմսակներու համար պէտք ըլլան։ Թէ որ ուրիշ բաներու պիտի գործածուի, մէջ տեղ թխագոյն հասարակ թուղթ կը դրուի ու երեսին վրայ ճերմակ։ Այսպէս թուղթերը սո-

սընձելէն ետքը մամուլներու տակ պէտք է դնել, որոց ճնշումը հետզհետէ կ'աւելնայ, որչափ որ սոսինձը չորնայ։ Յետոյ տարածել, որպէս զի բոլորովին չորնայ։ և նորէն մամուլներով ճնշել բոլորովին յիտակցնելու համար։ Վերջը թիթեղնոցէ անցունել երկու զընկեղէն տախտակներու մէջ։ Եւ երբ ուզեն ուղղիկել ու փայլեցնել, պէտք է քիչ մը օճառ տարածել երկու երեսներուն վրայ, ու երկու կողմերն ալ չփել խճով մը, որ ողորկիւ⁵ կ'ըսուի։ Այս գործողութիւնը կամ ձեռքով և կամ մեքենայով կը կատարուի։

Անգղիական թանձրաթուղթը, որ կոչի, Պրիսթոլ, կը շինուի այն տաշտակագմ թուղթերէն, որք ընտիր ցնցոտիներէ շինուած են, որոց մէջ կը մտնէ նաեւ քաղիւն։

Աղացեալ թանձրաթուղթ⁵ ըսուածը հին թուղթերէ կը շինուի, ինչպէս նաեւ հասարակ ցնցոտիներէ, չուանի և չուխայի կտորներէ, թանձրաթուղթերէ, և վերջապէս թղթագործութեան այն ամեն մնացորդներէն, զորս կը փտեցունեն ուրիշ տեսակ նիւթերէ զատելու համար։ Եետոյ զանգուածը կը մալեն գազաթնահայեաց երկաններով։ Զանգուածը այս կերպով պատրաստուելէն ետքը, կը թափուի մետաղական գաղափարներու մէջ, որք չըջանակի մէջ դրուած են։

Քարեղէն թանձրաթուղթ⁶։ — Քարեղէն թանձրաթուղթը կը շինուի, թղթոյ զանգուածին հետ խառնելով լուծեալ մածոյց, շաղախ¹, կաւ և կաւիճ։

Կպրոտած թանձրաթուղթ⁶։ — Կըպրոտած թանձրաթուղթը իրեն օգտակարութեամբ կը մնտրի տեղ կը բռնէ, մանաւանդ թեթեւ շինուածներու համար։ Նոյնպէս կը գործածուի թիթղաքարերու և զընկոյ տեղ, որով տանիք-

1 Papier de paille.
2 Papier timbré.
3 Carton.
4 Carton de collage.

1 Lisssoir.
2 Carton de moulage.
3 Carton-pierre.
4 Ciment.
5 Carton bitumé.

ները կը պատեն : Կը դիմանայ թէ ցըր-
տուլեան և թէ շերմութեան : Ասուե-
ղէն թաղիքի տեսակէ մը կը շինուի , ու
րոյ մի կամ երկու կողմն ալ պատած
կ'ըլլայ բաղադրութեամբ մը , որոյ ար-
մատն է հանքածխոյ հալած կուպր ,
զոր տաք տաք թանձրաթուղթին վրայ
կը դնեն , որ անոր հետ միանալով կաշի
մը կը ձևացնէ , զոր պէտք է աւազել
ու թիթեղնոցէ անցունել : Դժուարաւ
կ'այրի և չորրորդեր :

Թռչող ապակեայ և զմիշտեայ ,
որ կոչի նաև քռոյթ փայլեցնելոյ ¹ : —
Թուղթը ապակելու և զմիշտեայ հա-
մար , պէտք է գաղափարեալ թուղթ
գործածել , ու անոր երեսները տաք ու
հեղուկ սոսընձով օծել , և անոր վրայ
մաղելով ցանկ ապակոյ կամ զմիշտե-
այ փոշոյ նուրբ խաւ մը , և տարածել
հաւասար կերպով , Յետոյ թեթեւ մը
ցնցել , որպէս զի այն աւելորդ մասուն-
քը որք թուղթին երեսը կ'աժճէ ,
վար կ'յնան : Տարածել չուաններու վը-
րայ , և երբոր չորնայ , շտկեցնել ու երկ-
րորդ անգամ սոսընձի խաւ մը տալ ,
որ թուղթին երեսին վրայ հաստատուն
կը բռնէ զփոշին , առանց որոյ պէտք ե-
ղած կերպով չկաշիր : Յետոյ չուաննե-
րու վրայ տարածելով չորցնել , շտկե-
ցնել , կտոր կտոր կտրել ու վաճառելու
խաւքել : Չորցնելու կերպը փայլեցնե-
լու թուղթին յատկութեանց վրայ մեծ
ազդեցութիւն ունի . թէ որ շուտ մը
չորնայ , կարծր ու բեկանուտ կ'ըլլայ .
և թէ որ շատ ծանր չորնայ , սոսկինձը
կ'այլալի ու փոշին դիւրաւ կը բաժնուի
թուղթին երեսէն :

Բոռսական մագաղաք ² : — Անսո-
սինձ թուղթը քանի մը վայրկեան ծը-
ծըմբական թթուութեան մէջ կենալով ,
ուրիշ նիւթոյ կը փոխուի , որ սովորա-
կան մագաղաթի կը նմանի և կոչի Բոռ-
սական մագաղաք : Բայց թթուութեան
հաւասար տարածոցաւ չորոյ հետ խառ-
նուած պիտի ըլլայ , ու 15°, 5 շերմութե

հասած : Այս նիւթը լուսաթափանց է ,
կուռական , դիւրածալ ու ջուրը մէջը
չկրնար թափանցել : Ինչ բաներու որ
սովորական մագաղաթը կը գործածուի ,
բուսականն ալ կրնայ գործածուիլ նոյն
բաներու :

Հ. Մ. Բ.

Արեւելեան առաճներ .

Բարեկամութեան առաջին կանոնն
է պիտանի ըլլալ :

Տգիտաց պարզենքը աղբի վրայ տըն-
կած գեղեցիկ ծաղկանց կը նմանին :

Չարագործաց յանցանքը ատէ . բայց
երբ կը դառնայ յառաքինութիւն , ըն-
դունէ զայն քու ծոցդ , իբրև թէ յան-
ցանք ըրած չըլլար :

Երբոր կ'ուզես որ արդիւնքդ ճանչ-
ցուի՝ ճանչցիր դու ալ ուրիշներունը :

Լաւ է առանձին ըլլալ , քան չարե-
րու ընկերութեան մէջ :

Քիչ խօսքը կատարեալ իմաստու-
թեան նշանն է :

Անկիրթը՝ առանց հոգոյ մարմնոյ մը
կը նմանի :

Մի ուզեր և մի փափաքիր անկարե-
ւոյն :

Լաւ գիրք մը լաւագոյն բարեկամ է .
սիրով կը խօսակցիս անոր հետ , երբոր
չունիս մէկ մը՝ որուն վրայ վստահա-
նաս . անիկա չիյայտներ քու գաղտնիք-
ներդ , և քեզի իմաստութիւն կը սո-
րուեցնէ :

Թանձնէ ազգականներու և խնամի-
ներու որ մէկզմէկ տեսնեն և մէկմէկու
այցելութեան երթան , բայց մի յանձ-
ներ որ դրակից ըլլան :

Համբերութեամբ կը հասնի մարդ իր
խորհրդոց նպատակին :

¹ Papier verre et émerisé, կամ papier à polir.

² Parchemin végétal.